

**Realizacja uchwały Nr XXVI/255/2012
z dnia 29 lutego 2012r.
w sprawie przyjęcia programu wsparcia
rodziny i rozwoju pieczy zastępczej
w Gorzowie Wlkp. na lata 2012- 2014.**

Sierpień 2013r.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2011r. Nr 149, poz. 887 ze zm.), Rada Miasta Gorzowa Wlkp. 29 lutego 2012r. podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia programu wsparcia rodziny i rozwoju pieczy zastępczej w Gorzowie Wlkp. na lata 2012 - 2014.

Celem głównym programu jest wsparcie rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, podejmowanie działań profilaktycznych ukierunkowanych na wzmocnienie rodziny i praca na rzecz reintegracji rodzin poprzez zapewnienie spójności i ciągłości oddziaływań na rodziny, również po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej.

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych po analizie sytuacji i określeniu przyczyn kryzysu obejmuje się wsparciem zarówno przez pracowników GCPRiPS, jak i innych instytucji działających w mieście tj. Ośrodka Wsparcia Rodziny, Ośrodka Interwencji Kryzysowej, Specjalistycznego Ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, poradni psychologiczno – pedagogicznych i placówek wsparcia dziennego. Formy pomocy i wsparcia uzależnione są od zdiagnozowanych potrzeb każdej rodziny.

W okresie od marca 2012r. do czerwca 2013r. ogółem pomocą społeczną objęto 1353 rodziny z dziećmi (w tym rodziny biologiczne, w których dzieci są umieszczone w pieczy zastępczej).

Dominujące problemy występujące w rodzinach objętych pomocą:

- ✓ Ubóstwo 61%
- ✓ Bezrobocie 57%
- ✓ Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego 43%
- ✓ Niepełnosprawność 24%
- ✓ Długotrwała lub ciężka choroba 23%
- ✓ Wielodzietność 16%.

Tab. 1 Problemy występujące w rodzinach objętych pomocą.

Problem występujący w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
Alkoholizm	102	327
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	584	1989
bezrobocie	780	2597
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze	4	15

Długotrwała lub ciężka choroba	306	1056
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0
Narkomania	11	41
Niepełnosprawność	322	1131
Potrzeba ochrony macierzyństwa	102	364
Przemoc w rodzinie	102	348
Sieroctwo	4	10
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0
Sytuacja kryzysowa	21	65
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	8	26
Ubóstwo	836	2838
Zdarzenie losowe	7	24
Wielodzietność	224	1171

Działania podejmowane w ramach programu wsparcia rodziny i rozwoju pieczy zastępczej w Gorzowie Wlkp. na lata 2012 – 2014 odbywają się w trzech obszarach.

I. Obszar profilaktyki

Obejmuje wszelkie formy pomocy wsparcia i pracy z rodziną biologiczną zapobiegające umieszczaniu dzieci w zastępczych formach opieki. Pracownik socjalny podejmuje szereg działań zmierzających do poprawy sytuacji rodziny. Jednym z nich jest przyznanie rodzinie pomocy finansowej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

Tab. 2 Pomoc finansowa dla rodzin objętym pomocą społeczną

Rodzaj świadczenia	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Posiłki w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”	606	2227
Program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”- świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub żywności (zasilek celowy)	939	3244
Sprawienie pogrzebu	1	2
Zasilek celowy i w naturze - EFS	81	297
Specjalny zasilek celowy	14	47
Zasilek celowy na pokrycie kosztów leków i leczenia	203	718
Zasilek celowy na pokrycie kosztów remontu mieszkania	0	0

Zasiłek celowy na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	2	6
Zasiłek celowy na zakup niezbędnych przedmiotów użytku domowego	28	96
Zasiłek celowy na zakup odzieży	132	455
Zasiłek celowy na zakup opału	220	772
Zasiłek celowy na zakup żywności	170	611
Zasiłek celowy na zaspokojenie innych potrzeb	199	674
Zasiłek okresowy	763	2623
Zasiłek stały	65	197

Wszystkie rodziny korzystające z pomocy objęte są pracą socjalną w formie: pomocy rzeczowej, skierowania do banku żywności, konsultacji prawnej, poradnictwa psychologicznego i rodzinnego, pomocy w poszukiwaniu pracy, wsparcia w załatwianiu spraw urzędowych, współpracy z asystentem rodziny, objęcia kontraktem socjalnym, procedury „Niebieskiej Karty”, zespołu interdyscyplinarnego, pomocy w redagowaniu pism urzędowych, pomocy w kompletowaniu dokumentów do DPS, współpracy z MKRPA, pomocy w pozyskaniu ubezpieczenia zdrowotnego, współpracy z PUP i ZUS.

Tab.3 Praca socjalna

	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
Pomoc finansowa i praca socjalna	1108	3797
Praca socjalna	245	717
Ogółem	1353	4514

Tab. 4 Praca socjalna często prowadzona jest w oparciu o kontrakt socjalny.

Liczba rodzin objętych kontraktem socjalnym	2012rok Marzec- grudzień			2013 rok Styczeń- grudzień			Ogółem
	Zakończonych Pozytywnie	Zakończonych negatywnie	Niezakończonych	Zakończonych Pozytywnie	Zakończonych negatywnie	Niezakończonych	
	80	14	23	34	17	141	309
Liczba osób w rodzinie objętych kontraktem socjalnym	254	48	79	95	53	461	990

Kolejnym działaniem w tym obszarze jest zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia asystenta rodziny.

Tab. 5 Rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny.

	2012r. 9 asystentów	2013r. 9 asystentów
Liczba rodzin objętych współpracą z asystentem rodziny w ramach projektu „Zacznij od nowa budować swoją przyszłość”	67	77
Liczba rodzin objętych współpracą z asystentem rodziny poza projektem	60	45
Ogółem	127	122

W Gorzowskim Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej od 1 stycznia 2012r. utworzono zespół ds. asysty rodzinnej. W zespole zatrudnionych było łącznie dziewięciu asystentów rodziny.

W 2012 roku pięciu asystentów w ramach realizacji projektu systemowego „Zacznij od nowa budować swoją przyszłość” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej oraz czterech w ramach resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej ogłoszonego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

W 2013 roku w ramach projektu systemowego zatrudnionych jest sześciu asystentów rodziny, natomiast trzech w ramach Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej.

Asystent rodziny zgodnie z art.15 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej realizuje następujące zadania:

- opracowuje i realizuje plany pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym,
- opracowuje we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej plan pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej,
- udziela pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego,

- udziela pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych,
- udziela pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych,
- udziela pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi,
- wspiera aktywność społeczną rodzin,
- motywuje członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- udziela pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej,
- motywuje do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych,
- udziela wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych,
- podejmuje działania interwencyjne i zaradcze w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin,
- prowadzi indywidualne konsultacje wychowawcze dla rodziców i dzieci,
- prowadzi dokumentację dotyczącą pracy z rodziną,
- dokonuje okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny podmiotowi o którym mowa w art.17 ust.1,
- monitoruje sytuację rodziny po zakończeniu pracy z rodziną,
- sporządza na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach,
- współpracuje z jednostkami organizacji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny,
- współpracuje z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za niezbędną.

Łącznie w 2012 roku objętych wsparciem asystenta rodziny zostało 127 rodzin, a w pierwszym półroczu 2013 roku 122 rodziny.

Podstawowym kryterium skierowania rodziny przez pracownika socjalnego do współpracy z asystentem są występujące problemy opiekuńczo- wychowawcze. Niemniej jednak w każdym środowisku diagnozuje się szereg zjawisk społecznie negatywnych, które tym problemom współtowarzyszą.

Niewątpliwie rezultatem pracy asystenta rodziny jest poprawa funkcjonowania rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej oraz prowadzeniu gospodarstwa domowego. Rodzice uczą się nawiązywania relacji z dziećmi, a także między sobą, pozyskują

wiedzę na temat metod wychowania - co pozytywnie wpływa na kształtowanie postaw. Członkowie rodzin nabywają umiejętności w radzeniu sobie w sytuacjach trudnych, są bardziej świadomi własnych emocji i lepiej radzą sobie ze stresem. Istotnym celem podejmowanych działań jest podwyższenie poczucia własnej wartości i samooceny. W tym obszarze poza wsparciem asystenta rodziny, osoby objęte pomocą otrzymują również wsparcie psychologa oraz uczestniczą w zajęciach dotyczących kreowania własnego wizerunku. Rezultatem podejmowanych przez asystentów działań jest także pozyskanie wiedzy z zakresu komunikacji interpersonalnej, rozwoju dziecka, a także poprawa relacji wewnątrzrodzinnych. W obszarze problemów zdrowotnych- wiele rodzin podejmuje leczenie u lekarzy specjalistów. Dotyczy to zarówno sfery somatycznej jak i psychicznej. Niektórzy rodzice podejmowali temat świadomego planowania rodziny. Byli oni kierowani przez asystentów rodziny do lekarzy ginekologów lub pielęgniarek- położnych. W obszarze aktywizacji zawodowej w kilkunastu przypadkach osoby objęte pomocą podejmowały zatrudnienie, a wielu innych uczyło się właściwie formułować dokumenty aplikacyjne oraz poruszać się po rynku pracy.

Wsparcie rodzin często stanowi pracę od podstaw. W wielu rodzinach należałoby nadrobić wieloletnie, a nawet wielopokoleniowe zaniedbania. Dorośli, którzy nigdy nie doświadczyli prawdziwego dzieciństwa, podobny los proponują swoim dzieciom. Najczęściej wynika to z niskiej świadomości ról małżeńskich i rodzicielskich. W części środowisk udaje się wypracować relację z rodziną pochodzenia, która pozwala na kształtowanie postaw, poglądów, a w konsekwencji na poprawę funkcjonowania rodziny. W nielicznych przypadkach członkowie rodzin stawiają silny opór przed zmianą. Poczucie żalu, trwanie przy zachowaniu pozorów „rodziny bez problemów” często wywołuje impulsywne reakcje na konfrontację. W takich rodzinach proces nawiązywania relacji trwa dłużej, a budowanie zaufania niezbędnego do dalszej pracy postępuje małymi krokami.

W nielicznych przypadkach rodziny otwierają się na współpracę, niemniej jednak ze względu na inne czynniki (np. zaburzenie psychiczne, upośledzenie umysłowe...) – potrzebowałyby wsparcia asystenta rodziny przez długie lata, a czasem na stałe. Tylko wtedy mogłyby osiągać wymierne efekty.

Szereg działań asystentów rodziny objęte było projektem systemowym „Zacznij od nowa budować swoją przyszłość”, co niewątpliwie zwiększyło możliwości oddziaływań. Narzędzia pracy wykorzystywane w projekcie w dużej części nie są dostępne w pracy z rodziną poza projektem z powodów finansowych.

Zapewnienie poradnictwa specjalistycznego

W obszarze działań profilaktycznych duże znaczenie ma również zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności dostępu do poradnictwa specjalistycznego.

	Liczba rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym	Liczba osób w tych rodzinach
Poradnictwo rodzinne	1353	4514
Poradnictwo prawne	161	559
Poradnictwo psychologiczne	147	517
Konsultacje psychiatryczne	7	20

Każda rodzina poddana jest wnikliwej diagnozie na podstawie, której konstruowany jest indywidualny plan pomocy. W zależności od zdiagnozowanych problemów i potrzeb w środowisku rodzina otrzymuje wsparcie. W każdym przypadku jest to rodzinne poradnictwo prowadzone przez pracowników socjalnych, psychologów, asystentów rodziny. Rodzina może uzyskać wsparcie w postaci poradnictwa specjalistycznego na terenie ośrodka w zakresie porady prawnej (w szczególności w zakresie prawa rodzinnego), pomocy psychologicznej czy diagnozy psychiatrycznej. W wielu przypadkach, gdy występują problemy wymagające szerszej konsultacji, pracownik socjalny kieruje rodzinę do specjalisty (najczęściej lekarza).

Rodziny wspierające

Obszar profilaktyki obejmuje także działania z udziałem rodzin wspierających. Na terenie miasta Gorzowa Wlkp. w okresie marzec 2012- czerwiec 2013 roku nie realizowano wsparcia rodziny w formie objęcia jej pomocą przez rodzinę wspierającą. Niemniej jednak zostały opracowane kryteria, które powinna spełnić rodzina wspierająca oraz określone zostały zasady i kategorie pomocy. W drugim półroczu 2013 roku zaplanowane jest podpisanie umowy z czterema rodzinami wspierającymi. Zakres realizacji zadania uzależniony będzie od posiadanych środków finansowych.

Placówki wsparcia dziennego

Kolejnym działaniem jest prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienia w nich miejsc dla dzieci. Na terenie miasta Gorzowa Wlkp. w 2012 roku funkcjonowało 25 placówek opiekuńczo - wychowawczych wsparcia dziennego (działających na podstawie przepisów dotychczasowych), godziny pracy tych placówek były różne od 13.00 do 17.00, 14.00 do 18.00, a także od 16.00 do 20.00. Na dzień 31 grudnia 2012r. do Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. wpłynęło 12 wniosków o wydanie zezwolenia na prowadzenie placówki wsparcia dziennego, jednakże żadna z tych placówek nie otrzymała powyższego zezwolenia z uwagi na fakt, iż wnioski wpłynęły w m-cu grudniu 2012r. i były w trakcie rozpatrywania.

W 2013r. Prezydent Miasta wydał 13 zezwoleń na prowadzenie placówek wsparcia dziennego.

Ponadto w 2013r. Prezydent Miasta ogłosił konkurs dla organizacji pozarządowych na realizację zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej polegającym na prowadzeniu placówek wsparcia dziennego w 2013r. Dofinansowanie otrzymało 14 placówek na łączną kwotę 250 000,00 zł .

Powyższe placówki dysponują 380 miejscami. Przeciętna liczba dzieci uczęszczających na zajęcia w pierwszym półroczu 2013r. wynosiła 328 dzieci.

Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

W obszarze działań profilaktycznych oraz interwencyjnych i wspierających prowadzony jest monitoring sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy. Jeżeli życie i zdrowie dzieci nie jest zagrożone - pracownik socjalny we współpracy z innymi specjalistami planuje działania wspierające i wzmacniające rodzinę. W sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia dziecka pracownik socjalny podejmuje działania interwencyjne polegające na złożeniu wniosku do sądu o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej. W konsekwencji działa zgodnie z procedurą odbierając dziecko

z rodziny biologicznej i umieszczając je pieczy zastępczej. Na podstawie monitoringu sytuacji dziecka pracownik socjalny ocenia skuteczność podejmowanych działań.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

W działaniach podejmowanych na rzecz rodziny pracownik socjalny podejmuje współpracę z instytucjami oświatowymi (najczęściej ze szkołami, przedszkolami, żłobkami), podmiotami leczniczymi, Zespołem ds. Pieczy Zastępczej oraz pracownikami Sekcji Świadczeń ds. Pieczy Zastępczej, kuratorami sądowymi, policją, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi funkcjonującymi na terenie miasta Gorzowa. Ponadto w zależności od problemów występujących w rodzinie współpraca z PUP, ZUS, MKRPA, WSS, prokuraturą, sądem oraz organizacjami pozarządowymi, ADM, CIS, wolontariatem, kościołem i związkami wyznaniowymi, organizacjami społecznymi, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie działającym na terenie miasta Gorzowa.

II. Obszar działań interwencyjnych

Obejmuje pracę z rodziną biologiczną, której dzieci umieszczone zostały w pieczy zastępczej. Praca socjalna ukierunkowana jest na reintegrację rodziny oraz zabezpieczenie i udzielenie wsparcia dziecku w pieczy zastępczej.

Każda rodzina poddana jest wnikliwej diagnozie na podstawie, której konstruowany jest indywidualny plan pomocy. W zależności od zdiagnozowanych problemów i potrzeb w środowisku rodzina otrzymuje wsparcie. Praca z rodziną jest prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną. W tym przypadku pracownik socjalny współpracuje z asystentem rodziny i zespołem pieczy zastępczej w celu reintegracji rodziny i pokonania kryzysu.

Wnioski do sądu o zabezpieczenie pieczy zastępczej.

Działania podejmowane w obszarze profilaktyki często są niewystarczające i wymagają przeprowadzenia czynności o charakterze interwencyjnym.. Zazwyczaj kolejnym krokiem w pracy socjalnej jest złożenie wniosku do sądu o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej.

Liczba wniosków sporządzonych przez pracownika socjalnego do sądu o zabezpieczenie pieczy zastępczej w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia.	18
Realizacja postanowienia sądu o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej	Liczba rodzin: 35
	Liczba dzieci: 56

W przypadku bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia dziecka pracownik socjalny postępuje zgodnie z procedurami określonymi ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz procedurą „Niebieskiej Karty”. Odebranie dzieci rodzicom biologicznym i włączenie ich do systemu pieczy zastępczej jest najtrudniejszą z podejmowanych przez pracowników socjalnych decyzji. W sytuacji zabezpieczenia dziecka poprzez umieszczenie w pieczy zastępczej, pracownik w dalszym ciągu ma wpływ na kształtowanie planu pomocy dziecku poprzez aktywne uczestnictwo w zespołach interdyscyplinarnych organizowanych przez pieczę zastępczą.

Liczba zespołów interdyscyplinarnych powołanych na rzecz realizacji planu powrotu dziecka do rodziny biologicznej- z udziałem pracownika socjalnego	90
Liczba opinii do sądu	238

Współpraca z rodziną biologiczną

W tym obszarze pracownik socjalny kontynuuje pracę z rodziną biologiczną z ograniczoną władzą rodzicielską, żeby doprowadzić do jej reintegracji. Następnie asystent rodziny lub pracownik socjalny wspólnie z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej opracowuje plan pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej. Zespół ds. Pieczy Zastępczej dokonuje oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej i rodzinnym domu dziecka. Spotkania odbywają się, co 3 miesiące w przypadku dzieci do 3 lat i co 6 miesięcy w przypadku dzieci starszych. Ocena sytuacji dokonywana jest wspólnie przez pracownika Zespołu ds. Pieczy Zastępczej, pracownika socjalnego i asystenta rodziny. Po dokonaniu

oceny sytuacji dziecka formułowany jest pisemny wniosek do sądu o zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Liczba rodzin biologicznych z opracowanym planem pracy na rzecz powrotu dziecka/dzieci do środowiska	49
Liczba rodzin biologicznych niewspółpracujących na rzecz powrotu dziecka/ dzieci do środowiska (brak planu pracy)	100

Efektom pracy w obszarze działań interwencyjnych jest: reintegracja rodziny, umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej lub adopcja.

W rezultacie podejmowanych działań, dziecko wraca do rodziny biologicznej lub pracownik socjalny wnioskuję do sądu o pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej.

Liczba rodzin zreintegrowanych (marzec 2012- czerwiec 2013)	23
Liczba rodzin pozbawionych praw rodzicielskich w wyniku działań podejmowanych przez pracownika socjalnego. (marzec 2012- czerwiec 2013)	20

Zadania w obszarze działań interwencyjnych realizuje Zespół ds. Pieczy Zastępczej i Sekcja Świadczeń ds. Pieczy Zastępczej i obejmują one:

1. Dokonywanie oceny sytuacji rodzinnej dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz dokonywanie oceny zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej

W okresie od 1 stycznia 2012r. do 30 czerwca 2013r. opieką Zespołu objętych było 287 rodzin zastępczych i 442 dzieci, w tym:

- 161 rodzin i 289 dzieci było pod opieką 4 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej,
- 126 rodzin i 153 dzieci było pod opieką 2 pracowników socjalnych.

Pracownicy Zespołu ds. Pieczy Zastępczej są zobowiązani do oceny sytuacji dziecka w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej niż co 3 miesiące, natomiast w przypadku dzieci starszych nie rzadziej niż co 6 miesięcy. Powyższą opinię formułuje się na piśmie w celu określenia

zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej i przekazania jej do właściwego sądu.

W okresie od 1.01.2012r. do 30.06.2013r. odbyło się 715 spotkań pracowników Zespołu z rodziną zastępczą w miejscu jej zamieszkania.

W trakcie tych kontaktów koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i pracownik socjalny ustalali aktualną sytuację rodzinną dziecka, oceniali stan zdrowia dziecka i jego aktualne potrzeby, analizowali stosowane metody pracy z dzieckiem i rodziną. Ponadto pracownicy oceniali, w jakim stopniu rodzina zastępcza umożliwia zaspokajanie indywidualnych potrzeb dziecka, w tym rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, wypoczynku oraz organizacji czasu wolnego.

Przed sporządzeniem oceny sytuacji dziecka i jego rodziny pracownicy Zespołu zasięgaliby opinii pracownika socjalnego lub asystenta rodziny, którzy pracowali z rodziną biologiczną dziecka na rzecz jej reintegracji.

Pracownicy Zespołu formułując pisemny wniosek do sądu korzystali również z opinii pedagoga szkoły oraz wychowawcy klasy o sytuacji szkolnej dziecka, w tym w szczególności: ocen, frekwencji, stopnia przygotowania dziecka do zajęć, zachowania, ubioru oraz funkcjonowania dziecka w grupie rówieśniczej. Istotna była informacja na temat stopnia zaangażowania opiekunów w sytuację szkolną dziecka, niezbędna do oceny sprawowania funkcji rodziny zastępczej i dalszej zasadności wykonywania przez nią powierzonych obowiązków.

Do Sądu Rejonowego Wydział Rodzinny i Nieletnich w Gorzowie Wlkp. zostało wysłanych 438 ocen zasadności dalszego pobytu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej wraz z oceną funkcjonowania rodziny zastępczej.

Stwierdzono brak zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej w stosunku do 36 dzieci, w tym:

- dla 24 dzieci z rodzin spokrewnionych,
- dla 4 dzieci z rodzin niezawodowych,
- dla 1 dziecka z wielodzietnej rodziny zastępczej
- dla 5 dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej pełniące funkcje pogotowia rodzinnego
- dla 2 dzieci z Rodzinnego Domu Dziecka

i powiadomiono o tym fakcie Sąd Rejonowy w Gorzowie Wlkp.

Powody, dla których dziecko nie powinno dłużej przebywać pod opieką rodziny zastępczej, to:

- możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej (w 20 przypadkach),
- nieprawidłowo pełniona funkcja rodziny zastępczej (w 10 przypadkach),
- demoralizacja wychowanka i konieczność umieszczenia go w placówce opiekuńczo – wychowawczej (w 2 przypadkach),
- rezygnacja rodziny zastępczej ze sprawowania dalszej opieki nad dzieckiem (w 4 przypadkach).

W 2012r. i 2013r. koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej zorganizowali 55 zespołów dot. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w zawodowej rodzinie zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego tuż po umieszczeniu małoletnich w tej formie pieczy.

W skład zespołów wchodził pracownicy socjalni, asystenci rodzinni, kuratorzy sądowi, pedagodzy szkolni, psychologowie, rodziny zastępcze. Celem tych zespołów było przedstawienie sytuacji (dochodowej, mieszkaniowej, zdrowotnej) rodziny biologicznej dziecka. Pracownik socjalny określał słabe i mocne strony rodziny oraz aktualny stopień możliwości zaangażowania się rodziców w poprawę swojej sytuacji oraz stworzenia odpowiednich warunków umożliwiających powrót dziecka pod ich opiekę. Podczas zespołów dużą uwagę poświęcano potrzebom dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, opierając się na sporządzonych przez psychologów Zespołu diagnozach psychologicznych, które następnie stanowiły podstawę do utworzenia planów pomocy dziecku. Protokoły z powyższych zespołów zostały przekazane do Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp.

2. Prowadzenie odpowiedniej polityki wspierania i wynagradzania rodzin zastępczych, w tym:

Organizowanie szkoleń dla istniejących rodzin zastępczych w celu podnoszenia ich kwalifikacji.

Zawodowe rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Gorzowa Wlkp. w okresie realizacji uchwały uczestniczyły w czterech spotkaniach szkoleniowych zorganizowanych przez Zespół ds. Pieczy Zastępczej. Pierwsze spotkanie dotyczyło omówienia ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, drugie procedury adopcyjnej, sporządzania i realizacji planów pomocy dziecku, wzmacniania więzi z rodziną naturalną dziecka (omówienie przebiegu kontaktów dzieci z rodzicami), trzecie poświęcone było przestrzegania

ustawy o ochronie danych osobowych prowadzone przez Administratora Bezpieczeństwa Informacji Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej, czwarte procedury interwencyjnych umieszczeń dzieci w pogotowiach rodzinnych, bezpieczeństwa dzieci i odpowiedniego wyposażenia pokoi dziecięcych, stosowania kar, przygotowania dzieci do przejścia do rodziny biologicznej, adopcyjnej, placówki oraz archiwizowania dokumentów.

W okresie od września do grudnia 2012r. przeprowadzone zostało również szkolenie dla rodzin zastępczych „W drodze do domu” – podtrzymywanie i odbudowywanie prawidłowych więzi dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych z rodzinami biologicznymi. Program został dofinansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2012. Spotkania (warsztaty) odbywały się raz w miesiącu w terminach: 19.09.12r.; 31.10.12r.; 28.11.12r.; 12.12.12r. i były prowadzone przez psychologa Zespołu.

Organizowanie dla rodzinnych form opieki zastępczej grup wsparcia.

Grupa wsparcia dla rodzin zastępczych - psychologowie Zespołu ds. Pieczy Zastępczej prowadzili grupę wsparcia dla rodzin zastępczych. Uczestnicy grupy wsparcia zostali wytypowani przez koordynatorów, większość z nich to rodziny spokrewnione. W 2012 roku odbyły się 3 spotkania grupy wsparcia – spotkania są kontynuowane w 2013 roku (6 spotkań). W spotkaniach brało udział od 5 do 10 osób. Praca w grupie ma na celu udzielanie wzajemnego wsparcia, wspólne poszukiwanie rozwiązań występujących problemów, zarówno typowo rozwojowych, jak i specyficznych dla dzieci przebywających w opiece zastępczej. Po zintegrowaniu grupy i ustaleniu obowiązujących norm udało się uzyskać wystarczający poziom otwartości, pozwalający na poruszanie osobistych spraw i problemów. Prowadząca na każdym spotkaniu proponuje zapoznanie się z określonymi metodami wychowawczymi, niezbędnymi do pokonania omawianych trudności.

W okresie od stycznia do czerwca 2013r. prowadzono również grupę wsparcia dla zawodowych rodzin zastępczych. Spotkania odbywały się systematycznie raz w miesiącu i stanowiły one kontynuację spotkań szkoleniowych prowadzonych w roku 2012, w trakcie, których stwierdzono duże zapotrzebowanie na taki rodzaj wsparcia. Spotkania grupy miały na celu zarówno analizę i pomoc w bieżącym rozwiązywaniu problemów, z jakimi borykały się rodziny zastępcze, jak i prowadzenie szkoleniowych spotkań tematycznych. W comiesięcznych spotkaniach brały udział wszystkie zawodowe rodziny zastępcze i dyrektorzy placówek

opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego.

Spotkania tematyczne obejmowały następujące zagadnienia:

- upośledzenie umysłowe i trudności w funkcjonowaniu dzieci upośledzonych (przegląd możliwości rozwojowych w zależności od stopnia upośledzenia),
- rozwój psychoseksualny dziecka, jak rozmawiać i reagować na pojawiające się zachowania (zarys),
- trauma utraty rodziców i reakcje nią powodowane, czyli zarys zachowań, jakie mogą pojawiać się w początkowym okresie funkcjonowania dziecka w rodzinie zastępczej. Omówienie możliwych reakcji ze strony rodziny zastępczej,
- adaptacja dziecka do nowej sytuacji życiowej.

Organizowanie pomocy wolontariuszy dla rodzin w wypełnianiu przez nich funkcji rodziny zastępczej.

W 2012 roku podjęto działania zmierzające w kierunku organizowania pomocy dla rodzin przez wolontariuszy. Rozmowy dotyczące możliwości odbywania wolontariatu podjęto z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową. Zaproponowano możliwość ewentualnego uwzględniania odbytych praktyk (w formie wolontariatu) w procesie edukacyjnym i przyznawanie za nie dodatkowych punktów ECTS. Niestety, pomimo starań i toczących się przez jakiś czas rozmów, pomysł ten nie znalazł odzewu.

Zapewnienie rodzinom zastępczym i umieszczonym dzieciom pomocy specjalistycznej, zwłaszcza psychologicznej.

Na terenie Zespołu ds. Pieczy Zastępczej udzielane były następujące formy pomocy psychologicznej:

- diagnoza i ocena poziomu rozwoju dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej – przeprowadzono 86 badań diagnostycznych. Diagnoza psychologiczna służyła ocenie funkcjonowania poznawczego i emocjonalnego dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.
- porady bez badań i wsparcie psychologiczne dla dzieci i opiekunów – z takiej formy pomocy

skorzystało 66 dzieci i ich opiekunów (w 137 spotkaniach). Taka forma pomocy służyła rozpoznaniu sytuacji dziecka w rodzinie, obserwacji funkcjonowania dziecka, udzieleniu wsparcia dziecku i opiekunom, udzielaniu porad wychowawczych oraz psychoedukacji opiekunów.

- porady bez badań dla zgłaszających się rodzin zastępczych (bez dzieci) – z takich porad skorzystało 67 rodzin w 149 spotkaniach. Zgłaszane problemy dotyczyły najczęściej problemów wychowawczych z dziećmi (nie wymagały jednak diagnozy podopiecznych). Udzielano porad dotyczących postępowania z dziećmi, adekwatnych metod wychowawczych, prawidłowości w różnych okresach rozwojowych, specyfiki problemów dzieci wychowywanych w opiece zastępczej. Niekiedy konieczna była psychoedukacja opiekunów oraz udzielanie im wsparcia psychologicznego.

- terapia psychologiczna dzieci i młodzieży – terapią objęto 10 dzieci, odbyło się 102 spotkania terapeutyczne z dziećmi i 25 spotkania z opiekunkami.

Ponadto w wyniku sporządzonej diagnozy psychologicznej oraz lekarza prowadzącego, dzieci przebywające w rodzinach zastępczych korzystają z rehabilitacji i zajęć w Ośrodku Wczesnej Interwencji, w Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej, w Ośrodku Diagnozy i Rehabilitacji „ECHO”.

Zespół ds. Pieczy Zastępczej Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej zapewnia wszystkim rodzinom zastępczym możliwość uzyskania bezpłatnej porady prawnej. W sprawach bieżących związanych z realizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, porad i wsparcia udzielali pracownicy Zespołu ds. Pieczy Zastępczej. Natomiast w sytuacjach wymagających interwencji prawnika porad udzielił radca prawny. Udzielono 22 porady 20 rodzinom zastępczym.

Objęcie zawodowych rodzin zastępczych wsparciem rodzin pomocowych oraz organizacja wypoczynku i czasu wolnego dzieciom umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej

W 2012r. i 2013r. dzięki dofinansowaniu przez Miasto Gorzów Wlkp. zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Przeciwdziałania Alkoholizmowi 59 wychowanków rodzin zastępczych wyjechało na 2 tygodniowy obóz profilaktyczno – terapeutyczny do Pogorzelicy. Organizatorem obozu było Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom w Nowinach Wielkich. Kolejnych 12 dzieci wyjechało na 2 tygodniowy obóz do Łukęcina organizowany przez Związek Harcerstwa

Polskiego oraz **10** dzieci uczestniczyło w 3 – dniowych warsztatach „Nauka gry na bębnach i tańca z ogniem”, których realizatorem było stowarzyszenie działające przy Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Gorzowie Wlkp. Dzieci z rodzin zastępczych skorzystały również z bezpłatnego wejścia do Centrum Rehabilitacyjno – Sportowego „Słowianka” oraz uczestniczyły w koncercie w Filharmonii Gorzowskiej z okazji Dnia Dziecka. Pracownicy Zespołu wytypowali dzieci do wyżej wymienionych form wypoczynku i spotkali się z opiekunami dzieci i przedstawicielami stowarzyszeń.

W 2012r. i 2013r. trzy zawodowe rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego skorzystały z przysługującego im urlopu wypoczynkowego. W tym czasie opiekę nad dziećmi sprawowało pięć rodzin pomocowych.

3. Prowadzenie kampanii społecznych i akcji promujących ideę pieczy zastępczej

W 2012r. prowadzono na terenie miasta w różnych instytucjach, m.in. Urzędzie Miasta, Lubuskim Urzędzie Wojewódzkim, Powiatowym Urzędzie Pracy kampanię informacyjną promującą ideę pieczy zastępczej. W ramach kampanii rozprowadzonych zostało 5 tysięcy ulotek z informacjami dotyczącymi naboru oraz zasad funkcjonowania rodzinnych form pieczy zastępczej. Na terenie miasta rozwieszono również 100 plakatów promujących rodzinną pieczę zastępczą. W wyniku przeprowadzonej kampanii Zespół ds. Pieczy Zastępczej pozyskał 6 kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

EFEKTY DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH W RAMACH PROGRAMU

Podstawowym założeniem funkcjonowania programu wsparcia rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej w Gorzowie Wlkp. na lata 2012-2014 jest reintegracja rodzin, ich usamodzielnienie i przywrócenie do prawidłowego pełnienia funkcji opiekuńczo – wychowawczej w stosunku do swoich dzieci. W wyniku działań podejmowanych w ramach programu w okresie od 2012r. do pierwszej połowy 2013r. pod opiekę rodziców biologicznych powróciło łącznie 23 małoletnich dzieci. Biorąc pod uwagę, iż działania naprawcze skierowane były do 49 rodzin, reintegrację 23 rodzin niewątpliwie należy uznać jako obiecujący wskaźnik oddziaływań programowych. Wszystkie rodziny zreintegrowane objęte zostały przez pracowników socjalnych działaniami wspierającymi ukierunkowanymi na utrwalanie osiągniętych efektów. Rodziny te objęte są stałym monitoringiem, a działania wspierające mają charakter głównie profilaktyczny.

Kolejnym efektem podejmowanych działań programowych jest ograniczenie czasu pobytu dziecka poza rodziną naturalną.

W rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy, w szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego.

Przy czym zaznaczyć należy, iż w okresie przed wprowadzeniem programu wsparcia rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej w Gorzowie Wlkp. Na lata 2012-2014 pobyt dzieci poza rodziną biologiczną w różnych formach pieczy zastępczej często przekraczał okres 8 miesięcy. Działania naprawcze podjęte w ramach programu spowodowały ograniczenie i skrócenie czasu pobytu dzieci poza rodzinami biologicznymi. Na ogólną liczbę dzieci przebywająca w Pogotowia Rodzinnych 74, tylko 24 dzieci przebywało w nich powyżej 8 miesięcy. Ograniczenie czasu pobytu dzieci poza rodziną biologiczną ma szczególne znaczenie dla efektywności pracy z rodziną biologiczną na rzecz jej reintegracji.

Na terenie Miasta Gorzowa Wlkp. w ramach rodzinnej pieczy zastępczej funkcjonują rodziny zastępcze spokrewnione (149), rodziny zastępcze niezawodowe (71), rodzinny dom dziecka (1) rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna (1), rodzina zastępcza zawodowa wielodzietna (1) oraz rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego (5). Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, często przekracza dopuszczalną liczbę w świetle obowiązujących przepisów (3-dzieci). Powodem takiej sytuacji jest zbyt mała liczba pogotowi rodzinnych, wynikająca z braku chętnych do stanowienia rodzin tego typu czego przyczyną między innymi są zbyt niskie środki finansowe na prowadzenie rodzin oraz realizację świadczeń fakultatywnych, ułatwiających funkcjonowanie rodzin. Ponadto stale rośnie liczba dzieci, którym udzielane jest zabezpieczenie pieczy na czas trwania postępowania poprzez umieszczenie w zawodowej rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego, stąd przemieszczenie pracą w tych formach pieczy zastępczej.

Dodatkowo wpływ na powyższą sytuację mają toczące się przewlekłe przed Sądem Rejonowym – III Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich sprawy o ograniczenie bądź pozbawienie władzy rodzicielskiej rodziców biologicznych dzieci pozostających pod opieką rodziców zastępczych.

Trudności, z jakimi borykają się niezawodowe i zawodowe rodziny zastępcze odbijają się echem w środowisku zainteresowanym rodzinną pieczę zastępczą, zniechęcając do jej pełnienia. Poważną przeszkodą w становieniu zawodowej rodziny zastępczej (pogotowie rodzinne, rodzina specjalistyczna) są również warunki mieszkaniowe kandydatów (za małe mieszkania). Pomimo stworzenia, dzięki nowej ustawie, lepszych warunków do rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej nie nastąpił jej wzrost.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, iż realizacja programu wsparcia rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej w Gorzowie Wlkp. na lata 2012-2014 przynosi jednak wymierne efekty. Nie są to efekty w pełni zadawalające, takie które w sposób znaczący ograniczałyby dysfunkcję rodziny wypełniania funkcji opiekuńczo –wychowawczej.

Biorąc jednak pod uwagę stosunkowo krótki czas funkcjonowania programu oraz inne uwarunkowania np. współpracę z niezależnymi instytucjami działającymi wg odrębnych przepisów (sąd, służby kuratorskie, policja, prokuratura) można przyjąć, iż rozwiązania programowe podlegające ocenie i ewaluacji przyniosą w perspektywie czasu coraz lepsze efekty.

Opracowała:

Anna Sadzik

Beata Szenwald